

tekst:
Nanda Janssen
foto's:
Jeroen Wandemaker

pag. 22

**Rob Birza, *Jukebox* (2005)
hoofdkantoor Rabobank Utrecht**

pag. 23

Exit Zuilenstraat

Tien jaar woonde Rob Birza in Utrecht, maar van zijn werk was er weinig te zien.

“Als het maar geen disco wordt!”, riep de voorzitter van de kunstcommissie bij het zien van Rob Birza’s schetsvoorstel. De kunstenaar verzekerde hem dat de 23 veelkleurige lampen daarvoor veel te langzaam zouden ronddraaien. Het ontwerp was voor het nieuwe auditorium van Rabobank Nederland aan de Croeselaan in Utrecht. Wie hier in de foyer staat, heeft zicht op de andere verdiepingen en ziet boven zich de immense zaal hangen. Alle zichtlijnen leiden naar de bar om dood te lopen op een grote witte muur. *Jukebox* (september 2005) verandert dit dode punt in een climax. Was de schets lastig te visualiseren, in drie dimensies is het werk fenomenaal. Birza: “Daarom maak je dit soort dingen ook, om te zien of het kan. Als je het in gedachten al kunt voorstellen, hoef je het ook niet te maken.” De gebruikte materialen sluiten aan bij het strakke aluminium, staal, glas en warme hout die het auditorium domineren. De roterende lampen zorgen voor een levendig accent. Het spel van lichtbreking en -weerkaatsing op de aluminium achterplaat en de doorzich-

tige kunststof kappen is intrigerend. Ieder standpunt levert een ander feestelijk schouwspel op. Kon je je eerder wel eens verloren voelen in de grote open ruimte, sinds *Jukebox* is dat niet meer het geval. Door het kunstwerk komt de ruimte tot leven, ook wanneer slechts één persoon aanwezig is. *Jukebox* is voorlopig het laatste kunstwerk dat Birza in Utrecht achterlaat. Vorig jaar december verhuisde hij zijn atelier naar Weesp en in augustus verhuisde hij zelf naar Amsterdam. Midden jaren negentig kwam hij vanuit Oudekerk aan de Amstel als veelbelovend talent naar Utrecht, tien jaar later vertrok hij er als een gearriveerde en internationaal werkende kunstenaar. Toch was in Utrecht relatief weinig van zijn aanwezigheid te merken. Misschien omdat hij met één been in Amsterdam stond? Zijn vriendenkring, docentschap aan De Ateliers en vertegenwoordiging door Galerie Fons Welters verbonden hem immers met de hoofdstad.

Vredenburg als monster

Birza’s werk was evenmin een in het oog springend onderdeel van het Utrechtse kunstcircuit. De

Kunstuitleen Utrecht beschikt over een paar werken, voornamelijk grafiek, en de collectie hedendaagse tekeningen van de Provincie Utrecht bevat vier tekeningen (1987-88) van Birza.* Deze laatste werden in 1990 opgenomen in de tentoonstelling *Linea Recta: collectie hedendaagse tekeningen Provincie Utrecht*. Behalve deze bruiklenen van de provincie en een servies uit 1991 heeft het museum geen werk van Birza in de collectie. Wel participeerde hij aan de Salons in 1998 en 2002. Maar dan houdt het lijstje alweer op. Hoe kan het dat een kunstenaar van zijn kaliber geen solo heeft gekregen in het Centraal Museum? “Tja, er zijn wel toenaderingen geweest door Sjarel Ex. Hij heeft in de loop der tijd twee voorstellen gedaan maar om

mij onbekende redenen werden die ingetrokken.” Het Centraal Museum meldde zich opnieuw in 1999. Birza werd op de valreep uitgenodigd een voorstel te doen voor *Panorama 2000*. Binnen twee weken had de kunstenaar twee voorstellen gereed. Op het dak van zijn woning in het museumkwartier wilde hij een draaiend mini-restaurant voor twee tot drie personen realiseren, daarnaast stelde hij voor muziekcentrum Vredenburg te transformeren tot een monster, compleet met flikkerende ogen (door het herprogrammeren van de aanwezige lichtkranten) en gigantische getordeerde hoorns. “Ze vonden de ideeën geweldig maar ineens bleek het geld op en kon het niet uitgevoerd worden. Ze wilden wel de schetsen gebruiken voor de catalogus. Maar dat

* De Provincie Utrecht kocht deze werken lang voordat de kunstenaar naar Utrecht kwam. Ook de aankopen door de Kunstuitleen Utrecht, in 1995 en 1998,

staan los van Birza's komst naar Utrecht. Daar deed zich de gelegenheid voor om van verschillende kunstenaars, grafiek te kopen uit de grafiekmappen

die werden uitgegeven door de Federatie Kunstuitleen en CBK Gelderland.

vond ik een rare voorstelling van zaken.” Het Centraal Museum heeft zich daarna nooit meer gemeld. Birza is er niet rouwig om, in 2000 kreeg hij een grote solo in het Stedelijk Museum in Amsterdam. De gelijknamige catalogus *Cold Fusion* was binnen drie maanden uitverkocht.

Zizo

Met opdrachten van Schiphol, de Gemeente Tilburg en de Rijksgebouwendienst manifesteert Rob Birza zich de laatste jaren steeds nadrukkelijker in de publieke ruimte. In Utrecht staat één van zijn vroege werken in de binnentuin van het Wilhelmina Kinderziekenhuis: *Zizo en de Zandman-netjes* (1995). Ook de Gemeente Utrecht wilde een werk van de beroemde kunstenaar uit haar midden en gaf hem een opdracht in Lunetten (*Temple of Boom*, 2000). Zijn werk in de openbare ruimte van Utrecht gaat sinds 2004 achter de schermen verder als lid van de Adviescommissie Beeldende Kunsten van Gemeente Utrecht.

Wellicht heeft dat laatste ermee te maken dat hij geen onvertogen woord uitbrengt over het Utrechtse kunstklimaat. Zoals vele lokale kunstenaars prijst hij de prachtige historische binnenstad en de rust. Die luwte benoemt hij ook als een nadeel, alhoewel er op cultureel gebied genoeg voor hem te vinden was. Maar voor Birza is niet zozeer een inspirerende omgeving van

belang als wel het atelier zelf: “Het gebouw, de oppervlakte, het licht en de sfeer zijn van invloed op mijn werk. Een verandering van atelier betekent een verandering in mijn werk.” Zijn atelier in Oudekerk aan de Amstel was groot, koud en afgelegen, de doeken die hij er schilderde waren anarchistisch en abstract. In Utrecht had hij een atelier in de tuin. De klaslokaal-achtige ruimte was een voormalig lab van het Wilhelmina Kinderziekenhuis. Hier werkte hij figuratiever, getuige bijvoorbeeld de *Flower Power Portraits* (1996/97), de serie *Cosy Monsters From Inner Space* (1998) en de ‘Afghanistan’-serie** (2004/05). In zijn nieuwe atelier in Weesp heeft hij nog niet veel tijd doorgebracht. Begin dit jaar heeft hij als een bezetene gewerkt aan een drietal immense doeken die tijdens zijn solo in Galleria Giorgio Persano in Turijn werden gepresenteerd. Daarna heeft hij zich volledig gestort op de verbouwing van zijn huis. Hij zucht erbij: “Ik hoop voor het einde van dit jaar daarmee klaar te zijn en weer te kunnen schilderen.” Zijn gedachten gaan uit naar een voortzetting van de ‘Afghanistan’-serie. “Al kan het gebeuren dat wanneer ik eraan werk, blijkt dat ik er klaar mee ben. Misschien wordt het tijd voor een andere invalshoek, moeten de werken bijvoorbeeld meer over de toekomst gaan. Ach, ik weet het nog niet.”

** De serie is eigenlijk naamloos maar wordt door de kunstenaar soms voor het gemak zo aangeduid. De naam dekt niet de lading: de voorstellingen vinden

plaats in verschillende landen, naast Afghanistan bijvoorbeeld ook in Irak en Israël.